

“Балалар құқықтары туралы Заң”

1-бап. Осы Заңда пайдаланылатын негізгі ұғымдар

Осы Заңда мынандай негізгі ұғымдар пайдаланылады:

- 1) **бала** - он сегіз жасқа (кәмелетке) толмаған адам;
- 2) **заңды өкілдері** - ата-анасы, бала асырап алушылар, қорғаншысы, қамқоршысы, патронат тәрбиелеушісі, Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес олардың орнында қамқорлық жасайтын, білім, тәрбие беретін, баланың құқықтары мен мүдделерін қорғайтын адамдар;
- 4) **жетім бала** - ата-анасының екеуі де немесе жалғыз басты ата-анасы қайтыс болған бала;
- 5) **мүгедек бала** - тіршілік-тынысының шектелуіне және оны әлеуметтік қорғау қажеттігіне әкеп соқтыратын аурулардан, жарақаттардан, олардың салдарынан, кемістіктерден организм функциялары тұрақты бұзылып, денсаулығы бұзылған он сегіз жасқа толмаған адам;
- 6) **патронат** - ата-анасының қамқорлығынсыз қалған баланы уәкілетті мемлекеттік орган мен баланы тәрбиелеуге алуға тілек білдірген адам (патронат тәрбиелеушісі) жасасатын шарт бойынша азаматтардың отбасына тәрбиелеуге берген кездегі тәрбиенің нысаны;

1-тарау. ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

2-бап. Осы Заңның қолданылуы

3-бап. Қазақстан Республикасының баланың құқықтары туралы заңдары

3-тарау. БАЛАНЫҢ НЕГІЗГІ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ

8-бап. Баланың денсаулық сақтауға құқығы

11-бап. Баланың сөз және ар-ождан бостандығына, ақпаратқа, қоғамдық өмірге араласуға құқығы

12-бап. Баланың қажетті тұрмыс деңгейіне құқығы

13-бап. Баланың мүліктік құқықтары

14-бап. Баланың тұрғын үйге құқығы

15-бап. Баланың білім алуға құқығы

16-бап. Баланың еңбек бостандығына құқығы

17-бап. Баланың мемлекеттік көмекке құқығы

19-бап. Баланың дем алуға және бос уақытын пайдалануға құқығы

20-бап. Баланың міндеттері

4-тарау. БАЛА ЖӘНЕ ОТБАСЫ

21-бап. Баланың отбасында өмір сүру және тәрбиелену құқығы

22-бап. Баланың отбасындағы құқықтары

23-бап. Бала тәрбиелеп отырған отбасыларына мемлекеттік қолдау

24-бап. Ата-анасының баланы тәрбиелеу, күтіп-бағу және асырау жөніндегі міндеті

25-бап. Баланың ата-анасымен бірге тұру құқығы

26-бап. Баланың өзінен бөлек тұратын ата-анасымен қарым-қатынас жасау құқығы

5-тарау. АТА-АНАСЫНЫҢ ҚАМҚОРЛЫҒЫНСЫЗ ҚАЛҒАН БАЛАНЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ

27-бап. Қорғаншылық, қамқоршылық және патронат

28-бап. Бала асырап алу

29-бап. Баланы тәрбиелейтін, емдейтін және сол сияқты өзге де мекемелерде күтіп-бағу мен тәрбиелеу

6-тарау. МҮГЕДЕК БАЛАНЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ

31-бап. Мүгедек баланың толымды өмірге құқықтары

32-бап. Мүгедек баланы жұмыспен қамту саласындағы мемлекеттік кепілдіктер

33-бап. Мүгедек балаларға мемлекеттік көмек

7-тарау. БАЛА ЖӘНЕ ҚОҒАМ

34-бап. Ұлттық және әлемдік мәдениетке баулу

35-бап. Бала және дін

36-бап. Баланы әлеуметтік ортаның теріс ықпалынан қорғау

37-бап. Баланы алкогольді өнімдер мен темекі бұйымдарының зиянды әсерінен қорғау

38-бап. Баланы есірткі, психотроптық, күшті әсер ететін немесе улы заттардан қорғау

39-бап. Бала және қоғамдық ақпарат құралдары

40-бап. Баланы жезөкшелік пен порнографиядан қорғау

41-бап. Баланы соғыс қимылдарына қатыстыруға тыйым салу

8-тарау. БАЛАНЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ЖӘНЕ ЗАҢМЕН ҚОРҒАЛАТЫН МҮДДЕЛЕРІН ҚОРҒАУ

42-бап. Баланы заңсыз алып кетуден қорғау

43-бап. Баланың заңды өкілдері

44-бап. Мемлекеттік органдар және баланың құқықтарын қорғау

45-бап. Осы Заңды орындау кезінде дауларды шешудің сот тәртібі

10-тарау. ҚОРЫТЫНДЫ ЕРЕЖЕЛЕР

50-бап. Қазақстан Республикасының бала құқықтары туралы заңдарын бұзғаны үшін жауапкершілік

52-бап. Қазақстан Республикасының бала құқықтары туралы заңнамасының сақталуына бақылау жасау

“Балалар құқықтары туралы Конвенция”

1 бап

Әрбір адам 18 жасқа дейінгі Конвенцияда ұсынылған барлық құқықтарды 18 жасқа дейінгі балалар қолдана алады.

7-бап

Бала туылған сәтте тіркеуге алынады және туылған сәттен бастап оның есімі қойылып, азаматтық алуға құқығы бар, сондай-ақ мүмкіндігінше өзінің ата-аналарын білуге және олардың қамқорлығына ие болуға құқылы.

10-бап

Ерекше бір жағдайларды қоспағанда, ата-анасы әртүрлі мемлекеттерде өмір сүріп жатқан бала тұрақты негізде ата-анасының екеуімен де жеке қарым-қатынастар және тікелей байланыстар орнатуға құқылы.

28-бап

Әр бір бала білім алуға құқылы. Бастаушы білім тегін және міндетті болуы керек, жалпы білім және кәсіби біліммен қатар орта білімнің барлық түрінің дамуын ынталандырып, оған барлық балалардың қолы жетерліктей болуы керек. Мемлекеттер оқушылардың мектепке тұрақты баруын қадағалап байқау керек.

31-бап

Баланың тынығуға және мәдени демалуға, өз жас мөлшеріне лайық түрлі ойындар мен көңіл көтеру шараларына қатысуға, мәдени өмірге еркін араласып, өнермен айналысуға құқығы бар.

28-бап

Әр бір бала білім алуға құқылы. Бастаушы білім тегін және міндетті болуы керек, жалпы білім және кәсіби біліммен қатар орта білімнің барлық түрінің дамуын ынталандырып, оған барлық балалардың қолы жетерліктей болуы керек.

Мемлекеттер оқушылардың мектепке тұрақты баруын қадағалап байқау керек.

31-бап

Баланың тынығуға және мәдени демалуға, өз жас мөлшеріне лайық түрлі ойындар мен көңіл көтеру шараларына қатысуға, мәдени өмірге еркін араласып, өнермен айналысуға құқығы бар.

42-54 бап

Қатысушы мемлекеттер тиісті және пәрменді құралдарды пайдалана отырып, Конвенцияның қағидаттары мен ережелері жөнінде ересектерді, сондай-ақ балаларды да, кеңінен таныстырып, хабардар етіп отыруға міндеттенеді.

Атаулы күндер:

1993ж 28 қаңтарда, кейін 1995ж 30 тамызда - ҚР Конституциясы қабылданды.
Заңды парламент шығарады. ҚР Конституциясы 9 бөлім 98 баптан тұрады.

2002 ж 8 тамызда ҚР Балалар құқықтары туралы Заң қабылданды.

1989 ж 20 қараша - Бала құқығы туралы Конвенция қабылданды.

Конвенция 2 бөлімнен, 54 баптан тұрады. ҚР Президенті Н.Назарбаев
Конвенцияға 1995 ж қол қойды.

1948 жылы 10-желтоқсан - «Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы»
қабылданды.

Терминдер:

Декларация - тараптар мақұлдаған жалпы принциптер мен мақсаттарды
қалыптастыратын салтанатты акт

Құқық - қоғамдағы адамдардың өзара қарым - қатынасын реттеп отыратын мемлекет
белгілеп, қорғайтын нормалар мен ережелер жиынтығы.

Конституция - конституциялық құрылысты бекітетін, адам мен азаматтың құқығы
мен еркіндігін бекітетін, мемлекеттік биліктің федеральдық органдарын
тағайындайтын негізгі құрылтайшы саяси – құқықтық акт.

Конвенция - Адамзат баласының туылған кезінен 18 жасқа толғанға дейінгі
құқықтары мен бостандықтарын бекітетін халықаралық құқықтық акт.

Назарларыңызға рақмет!